Інформаційна довідка
щодо узгодження прав медіа з вимогами Загального регламенту про захист даних (щодо дотримання балансу між правом на захист персональних даних та суспільним інтересом в отриманні інформації)*

Анотація. На основі оглядового аналізу досвіду держав-членів Європейського Союзу щодо імплементації положень Загального регламенту про захист даних (GDPR) у частині додержання вимог узгодження права на захист персональних даних із правом на свободу вираження поглядів та інформації (статті 85 GDPR) узагальнено підходи до законодавчого вирішення на національному рівні питання забезпечення балансу між свободою діяльності медіа та фундаментальним правом особи на приватність, а також визначено особливості законодавчої практики окремих держав.

Ключові слова: *захист персональних даних, право на свободу вияву поглядів та свободу інформації, імплементація, узгодження.*

Вступ. Загальний регламент про захист даних (далі – GDPR)[1], прийнятий 27 квітня 2016 року, набрав чинності 24 травня 2016 року та введений в дію з 25 травня 2018 року. GDPR скасував та таким чином замінив собою Директиву 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» від 24 жовтня 1995 року. Чинний Закон України «Про захист персональних даних», прийнятий 01 червня 2010 року, по суті був спрямований на приведення національного законодавства у відповідність до Директиви 95/46/ЄС.

GDPR посилив гарантії захисту даних, розширив перелік та зміст прав суб'єктів персональних даних, підвищив прозорість, підзвітність та відповідальність усіх, хто обробляє персональні дані, в межах сфери його дії, включно з медіа. Також GDPR посилив повноваження незалежних органів захисту персональних даних.

Необхідність приведення національного законодавства до вимог GDPR випливає із Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони[2]. Зокрема, стаття 15 Угоди передбачає співробітництво з метою забезпечення належного рівня захисту персональних даних відповідно до найвищих європейських та міжнародних стандартів.

---

[1] Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text

[2] Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

Основна частина. GDPR передбачає суворі вимоги до обробки персональних даних. Необхідно, серед іншого, мати правову підставу для кожної операції обробки (статті 6, 9, 10 GDPR), відповідати на запити суб'єктів даних, зокрема запити на видалення (стаття 17 GDPR), а також видаляти персональні дані, коли їх обробка триває довше, ніж необхідно, відповідно до принципу обмеження зберігання (стаття 5(1)(e) GDPR). Це, у свою чергу, може мати негативний вплив на обіг інформації, а отже, і на свободу слова.

Тому, на обробку персональних даних винятково для цілей журналістики, художньої чи літературної діяльності повинна поширюватися дія відступів чи винятків від деяких положень цього Регламенту. Водночас відповідно до пункту 153 преамбули GDPR, термін «журналістика» слід тлумачити широко. Журналістські цілі не обмежуються обробкою даних медіа-корпорацій, а радше будь-якою особою, яка бере участь у журналістських цілях.

З цього приводу особливим викликом для національного законодавства держав-членів ЄС стало узгодження права на захист персональних даних зі свободою вираження поглядів та свободою інформації, а також забезпечення належного балансу цих прав. За даними Європейської Комісії деякі національні законодавства встановлюють принцип пріоритету свободи вираження поглядів, тоді як інші, встановлюють пріоритет захисту персональних даних і виключають застосування правил захисту даних лише в окремих ситуаціях, наприклад, коли йдеться про особу з публічним статусом. Інші держави-члени ЄС передбачають певне балансування законодавцем та/або оцінку правозастосовним органом кожного окремого випадку щодо відступів від певних положень GDPR[3]. Водночас правила захисту даних (а також їх тлумачення та застосування) не повинні впливати на реалізацію свободи вираження поглядів та свободи інформації, наприклад, створюючи стримуючий ефект або чинячи тиск на журналістів, щоб вони розкрили свої джерела. Баланс між цими двома правами в національному законодавстві має регулюватися прецедентним правом Суду ЄС[4] та Європейського суду з прав людини[5].

GDPR передбачає винятки та відступи від правил захисту персональних даних для медіа у статті 85, але делегує це питання державам-членам ЄС. Так статтею 85 GDPR, віднесеною до положень про спеціальні ситуації опрацювання (Глава IX), передбачено зобов'язання держав-членів узгодити на законодавчому рівні право на захист персональних даних відповідно до цього Регламенту з правом на свободу вияву поглядів та свободу інформації, зокрема, опрацювання для цілей

[3] Data protection as a pillar of citizens' empowerment and the EU's approach to the digital transition – two years of application of the General Data Protection Regulation: Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. COM(2020) 264. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52020DC0264

[4] Protection Of Personal Data: Case-law fact sheet by Research and Documentation Directorate. Court of Justice of the European Union. URL: https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-10/fiche_thematique_-_donnees_personnelles_-_en.pdf

[5] Data protection: Guide to the Case-Law of the of the European Court of Human Rights. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_data_protection_eng

журналістики та цілей наукової, художньої чи літературної діяльності (частина 1). Встановлено, що для опрацювання зазначених цілей держави-члени повинні передбачити винятки або відступи від глави II (принципи), глави III (права суб'єкта даних), глави IV (контролер і оператор), глави V (передавання персональних даних до третіх країн або міжнародних організацій), глави VI (незалежні наглядові органи), глави VII (співпраця та послідовність) і глави IX (особливі ситуації опрацювання даних), якщо вони необхідні для узгодження права на захист персональних даних зі свободою вияву поглядів та свободою інформації (частина 2). Передбачено також, що усі держави-члени повинні повідомляти Комісію без затримки про положення її законодавства щодо узгодження права на захист персональних даних із правом на свободу вираження поглядів та інформації (частина 3).

Аналіз повідомлень держав-членів до Європейської Комісії щодо узгодження права на захист даних із правом на свободу вираження поглядів та інформації відповідно до частини третьої статті 85 GDPR дає можливість ілюструвати загальну ситуацію щодо адаптації національного законодавчого регулювання держав-членів до її вимог. Так, з часу застосування GDPR до Комісії надійшло 31 повідомлення від 23 держав-членів, більшість з яких (окрім Естонії та Хорватії) посилалися на адаптовані узгодження відповідно до статті 85(3) GDPR. 16 держав-членів надіслали відповідні повідомлення у жовтні, листопаді 2018 року. Разом із тим, деякі держави питанням законодавчого регулювання узгодження у контексті цієї статті приділили більше уваги. Наприклад, Німеччина 4 рази вносила відповідні зміни до національної регламентації цих питань і зробила найбільше повідомлень – у 2018, 2021, травні та серпні 2022, 2023, що було пов’язано з триваючим процесом поступової адаптації з урахуванням федеральної системи регулювання суспільних відносин у державі. Фінляндія двічі звітувала про законодавчу адаптацію – у 2018, 2020 роках[6].

Щодо механізмів забезпечення імплементації стандартів GDPR до національного правового регулювання, слід зазначити, що держави застосовували різні підходи. Здебільшого, держави повідомляли про відповідність положень внутрішнього законодавства певним вимогам GDPR, зокрема статті 85 (наприклад, **Данія, Ірландія, Люксембург, Польща, Румунія, Фінляндія, Франція, Угорщина**).

Так, згідно з повідомленням Урядового офісу **Швеції** від 23 травня 2018 року, у рамках реалізації національних заходів щодо виконання зобов’язань держави в ЄС забезпечено дотримання вимог про узгодження, зокрема, в частині відповідних положень нормативно-правових актів, як-от: Указ про свободу преси, Закон про публічність і конфіденційність, Закон (2018:219) з додатковими правилами щодо

[6] EU Member States notifications to the European Commission under the GDPR. URL: https://commission.europa.eu/law/law-topic/data-protection/data-protection-eu/eu-member-states-notifications-european-commission-under-gdpr_en

регулювання ЄС захисту даних, Регламент (2018:218) із доповненнями щодо регламентів ЄС про регулювання захисту даних[7].

Чеською Республікою[8] проведено певну кореляцію положень Закону № 110/2019 до Закону про обробку персональних даних (параграфи 17-23), Цивільного кодексу (розділи 84-90), Закону про пресу (параграфи 10-16), Закону про функціонування радіо- та телевізійного мовлення.

Щодо реалізації стандартів GDPR **Австрією** у 2018 році прийнято Закон про дерегуляцію захисту даних від 15 травня 2018 року № 24/2018, що набув чинності 25 травня того ж року, до якого, на виконання вимоги статті 85(2) GDPR, спрямовано параграф 9 (Свобода слова і свобода інформації) у поєднанні із внесеними змінами до Закону про засоби масової інформації № 314/1981[9].

Данія 17 травня 2018 року прийняла Закон про додаткові положення до положення про захист фізичних осіб щодо обробки персональних даних і вільного переміщення таких даних (Закон про захист даних), яким, серед іншого, на реалізацію статті 85(3) GDPR спрямовано положення параграфу 3(1), 3(3)-3(8) і параграф 28 Закону про внесення змін до Закону про обробку персональних даних правоохоронними органами та Закону про інформаційні бази даних ЗМІ та інші акти (Закон № 503)[10].

Водночас слід звернути увагу, що держави застосовують різні механізми щодо узгодження. Наприклад, у **Бельгії** передбачена обов'язкова *умова повідомлення*: Законом про захист осіб у зв'язку з обробкою персональних даних (опублікований в Офіційному віснику Бельгії 5 вересня 2018 року) імплементовано статтю 85 GDPR таким чином, що особи повинні бути повідомлені відповідно до передбаченої процедури[11].

Естонія реформувала сферу захисту персональних даних у 2019 році, коли прийняла Закон про захист персональних даних та Закон про імплементацію законів про захист персональних даних. На запровадження стандарту узгодження за статтею 85(3) GDPR спрямована стаття 5 Закону про захист персональних даних, за якою дані можуть оброблятися *без згоди суб'єкта даних* з метою академічного,

---

[7] Underrattelse om nationella atgarder for att uppfylla Sveriges forpliktelser i Europeiska unionen. URL: https://commission.europa.eu/document/download/39e1cfb0-0c70-4f71-aaae-bd2a0d39700e_sv?filename=se_notification_art_51.4_84.2_85.3_publish.pdf&prefLang=en

[8] Czechie notification GDPR articles 51(4), 84(2), 85(3), 88(3), 90(2). 26 august 2019. URL: https://commission.europa.eu/document/download/d84148f0-7954-451d-ba76-e0809afba427_cs?filename=cz_notification_51.4_84.2_85.3_88.3_90.2.pdf&prefLang=en

[9] Mitteilung von Durchführungsbestimmungen der Republik Österreich zur DatenschutzGrundverordnung (Verordnung [EU] Nr. 2016/679). URL: https://commission.europa.eu/document/download/f4e99922-5ea3-49f9-895c-0fa24edc2f1a_de?filename=at_notification_51.4_84.2_85.3_publish.pdf&prefLang=en

[10] Lov om supplerende bestemmelser til forordning om beskyttelse affysiske personer i forbindelse med behandling afpersonoplysninger og om friudveksling afsådanne oplysninger (databeskyttelsesloven)1J. URL: https://commission.europa.eu/document/download/29e6c292-6f45-4350-a3f1-f154d48775b4_da?filename=dk_notification_articles_49.5_51.4_83.9_84.2_85.3_88.3_90.2_publish.pdf&prefLang=en

[11] Belgium notification GDPR articles 51(4), 84(2), 85(3). 22 OCTOBER 2018. URL: https://commission.europa.eu/document/download/2b0a2ef4-0663-406c-8eca-f18b48597da4_fr?filename=be_notification_51.4_84.2_85.3_publish.pdf&prefLang=en

художнього та літературного вираження, зокрема розголошуватися, якщо це не завдає надмірної шкоди суб'єкту даних[12].

Словацька Республіка, виходячи з *загальних принципів щодо непорушності фундаментального права, виключності спеціального регулювання й пріоритетності міжнародних зобов'язань,* включила до Закону № 18/2018 положення, що стосуються обробки для журналістських цілей та цілей академічного, художнього чи літературного вираження. Так, положеннями статті 78 цього Закону передбачено, зокрема, що контролер обробляє персональні дані без згоди суб'єкта даних, навіть якщо обробка персональних даних необхідна для цілей інформування громадськості за допомогою медіа та якщо персональні дані обробляються контролером з урахуванням предмета / мети; це положення не застосовується, якщо обробка персональних даних на захист своєї особистості або право на конфіденційність або обробку персональних даних без згоди щодо даного предмета виключено спеціальним законом або міжнародним договором, обов'язковим для Словацької Республіки[13].

Італія Законодавчий указ № 196 2003 року доповнила змінами, внесеними Законодавчим указом №101 2018 року, що стосувалися, зокрема, розділу (титулу) XII – Журналістика, свобода інформації та вираження поглядів, якими у статті 136 для цілей відповідності статті 85 GDPR визначила журналістські цілі та інші прояви думки, зокрема за *кваліфікаційними критеріями*: а) здійснюються під час виконання професійної діяльності журналіста і виключно з професійною метою; в) здійснюється суб'єктами, зареєстрованими у списку публіцистів або в реєстрі практикуючих медіа; с) спрямовані виключно на публікацію чи розповсюдження, навіть випадкове, статей, есе та інших проявів думки також у академічному, художньому та літературному вираженні. З посиланням на відповідні положення можуть оброблятися дані навіть без згоди заінтересованої сторони за умови дотримання правил етики, встановлених законом. Визнаючи силу загальних обмежень права на свободу преси для захисту фундаментальних прав за змістом GDPR встановлено, що персональні дані, які стосуються обставин або фактів, відомих безпосередньо зацікавленим сторонам або через їхню публічну поведінку, можуть оброблятися. Водночас принцип професійної таємниці для журналіста залишається незмінним.

Болгарія для забезпечення вимоги узгодження в сенсі статті 85 GDPR так само запровадила механізм *юридичних критеріїв, але в їх комплексній деталізації*. Законом про захист персональних даних (зміни та доповнення від 26 лютого 2019 року № 17) у статті 253 встановлено, що: (1) обробка персональних даних для

[12] Estonia notification GDPR articles 49(5), 83(9), 88(3) and 90(2). 11 MARCH 2019. URL: https://commission.europa.eu/document/download/8d8fc431-d1b6-47f7-bcb3-b5279248cde5_en?filename=ee_notification_49.5_83.9_88.3_90.2_publish.pdf

[13] Notification of national laws to the Commission under the GDPR. Slovakia notification GDPR articles 51(4), 85(3), 88(3). 23 OCTOBER 2018. URL: https://commission.europa.eu/document/download/4b61faaf-927d-4158-ab2a-9bd87d563571_sk?filename=sk_notification_51.4_85.3_88.3_publish.pdf&prefLang=en

журналістських цілей, а також для наукового, художнього чи літературного вираження є законною, якщо вона здійснюється для реалізації свободи вираження поглядів та права на інформацію, поважаючи конфіденційність; (2) у разі розповсюдження шляхом передачі, поширення або іншим способом, згідно з яким персональні данні збираються для цілей згідно з абз.1, баланс між свободою вираження поглядів і правом на інформацію, і правом на захист персональних даних оцінюється на основі наступних критеріїв, наскільки вони доречні: 1) характер персональних даних; 2) вплив, який має розкриття персональних даних або їх публічне оприлюднення матиме на конфіденційність приватного життя суб'єкта даних та його репутацію; 3) обставини, за яких персональні дані стали відомі адміністратору; 4) зміст і характер заяви, через яку реалізуються права згідно з абз.1; 5) значення розкриття персональних даних або їх публічне оприлюднення для з'ясування питання, що становить суспільний інтерес; 6) повідомлення про те, чи є суб'єкт даних особою, яка займає посаду згідно зі статтею 6 Закону про протидію корупції, та конфіскацією незаконно набутого майна, або особою, яка через характер своєї діяльності чи роль у суспільному житті має нижчий рівень захисту своєї недоторканості або чиї дії мають вплив на суспільство; 7) повідомлення про те, чи сприяв суб'єкт даних своїми діями розкриттю ваших персональних даних та / або інформації про ваше особисте та сімейне життя; 8) мета, призначення, форма та наслідки заяви щодо реалізації абз. 1; 9) відповідність заяви, за якою вони здійснюють права за абз.1 , узгоджено з основними правами громадян; 10) інші обставини, що мають значення для конкретної справи. При цьому встановлено та деталізовано виключення щодо застосування певних положень GDPR під час обробки персональних даних для цілей абз. 1[14].

Іншим прикладом є досвід **Іспанії,** яка, повідомляючи Комісію про адаптацію національного законодавства до GDPR, в частині вимог статті 85(3) зазначила, що ухвалення цього типу нормативних актів не вважалося необхідним для узгодження обох прав, оскільки існує широка та детальна конституційна та загальна судова практика щодо обмежень основних прав і балансу між правом на свободу інформації та правом на захист персональних даних[15].

Висновки. Аналіз досвіду держав-членів ЄС щодо імплементації в національне законодавство стандартів GDPR, а саме в частині статті 85, якою встановлено вимогу узгодження норм, що регулюють свободу вияву поглядів та свободу інформації, зокрема діяльність медіа, із правом на захист персональних даних, засвідчує, що правовий режим відповідальності щодо діяльності медіа в

[14] Bulgaria notification GDPR articles 51(4), 84(2), 85(3), 88(3), 90(2). 28 JUNE 2019. URL: https://commission.europa.eu/document/download/91d1a435-f9ff-4270-9afa-8fc6307ca3e0_bg?filename=bg_notification_51.4_84.2_85.3_88.3_90.2_publish.pdf&prefLang=en

[15]NOTIFICACIONES REGLAMENTO (UE) 2016/679 (Artículos 51.4, 84.2 y 85.3 y Artículos 88.3, 90.2 y 49.5). URL: https://commission.europa.eu/document/download/ac679c94-5f05-4e5e-ac59-40e2657f24dd_es?filename=spain_notification_gdpr_articles_495_514_842_853_883_902.pdf&prefLang=en

контексті GDPR забезпечується державами-членами різними правовими засобами, що, на нашу думку, обумовлено особливостями національного правового регулювання, правовими традиціями і культурою.

Так, більшість держав-членів ЄС дотримуються підходу встановлення загальних принципів та норм, що корелюють положенням статті 85 GDPR. Інші – передбачають обов'язковість повідомлення суб'єкта даних для цілей опрацювання, включають складові виключності спеціального регулювання та пріоритетності міжнародних зобов'язань. На увагу заслуговує також практика деяких держав щодо запровадження нормативних критеріїв для визначення механізму узгодження, що матиме різний характер деталізації.

Дослідницька служба
Верховної Ради України

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*